

SZENDY ISTVÁN¹ – SZTERNÁK GYÖRGY²

Gondolatok az új Nemzeti Katonai Stratégia elkészítéséhez

Thoughts to prepare a new National Military Strategy

Absztrakt

A magyar hadtudomány kutatóinak legfontosabb feladata volt és marad a jövőben is a háború, a fegyveres küzdelem elméletének és gyakorlatának a kutatása, a geopolitika és a geostratégia eredményeinek tükrében.

Kutatási eredményeikkel járuljanak hozzá a Nemzeti Katonai Stratégia elkészítéséhez. Továbbra is szerezzenek érvényt a hadtudomány, a háború és a fegyveres küzdelem helyes értelmezésének mind formai, mind tartalmi szempontból.

Napjaink katonai konfliktusait, műveleteit elemezve tegyék közérthetővé a direkt és az indirekt hadászat elméletét és gyakorlatát.

Kulcsszavak: hadtudomány, hadelmélet, katonai művelet, katonai képességek, a hadviselés módjai és formái, nemzeti katonai stratégia

Abstract

The most important task of researchers of Hungarian military science was and will remain in the future to research the war, the theory and practice of armed struggle, geopolitics and geostrategic results.

They should contribute their research findings to the preparation of the National Military Strategy and continue to enforce the correct interpretation of military science, war and armed struggle both formally and materially.

Today's military conflicts and operations are analyzed to make the theory and practice of direct and indirect military strategy understandable.

Key words: military science, military theory, military operation, military capabilities, the ways (options) and forms of warfare, national military strategy

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, egyetemi tanár - National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, Professor E-mail: szendy.istvan@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0001-5609-7014

² CSc, E-mail: szternak.gyorgy@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0001-9239-4323

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

„Háborút nem kezdünk, vagy legalábbis ésszerűen nem kellene elkezdenünk anélkül, hogy ne tudnánk, mit akarunk általa és benne elérni. Az elsöben rejlik a háború értelme, a másik a háború célja.”³

Clausewitz

BEVEZETÉS

Az utóbbi években végrehajtott katonai műveletek tapasztalatait figyelembe véve a fegyveres küzdelem megvívása jelentős mértékben megváltozott mind formai, mind tartalmi szempontból. Több új jelenség fordult elő a katonai műveletek megvívásakor, különösen a békekikényszerítés, a békefenntartás, békeépítés és a felkelők elleni katonai műveletek alatt. A tapasztalatokat elemezve megállapítható, hogy a korszerű, technikailag jól felszerelt fegyveres erő nem az egyetlen feltétele a katonai műveletek sikeres végrehajtásának, a győzelemnek. Ugyan a katonai erő továbbra is az ellenség teljes megsemmisítésére készül, és annak eszköze maradt, de – a tapasztalatok alapján – napjainkban egyre több az olyan műveleti helyzet alakul ki, amikor a katonai győzelem érdekében civil szervezetek tevékenységére is szükség van, sőt békeépítést kell folytatni a hadszíntér egyes részein a katonai műveletek végrehajtásával egy időben.

Ezen tapasztalatok tükrében a hadtudomány hazai és nemzetközi szakértőinek körében a kutatás középpontjába került napjaink és a jövő katonai műveleti környezetének, hadműveleti- és harcászati jellemzőinek vizsgálata; az összhaderőnemi működést támogató szemlélet és gondolkodásmód fejlesztése lehetőségének kutatása; kisaegységek és az alkalmi harci kötelékek, harccsoportok kialakításának, felkészítésének, alkalmazásának és vezetésének, a műveletek lefolyásának katona-technikai kérdése, továbbá, a fegyveres erő képességfejlesztése lehetőségének kutatása, a szövetségi rendszerben való hatékony működés, együttműködés és együttes tevékenység biztosítása, a meghatározott küldetések és feladatok végrehajtása érdekében, valamint az új tudományos eredmények megjelentetése a nemzeti katonai stratégiában.

A tanulmány elkészítésekor az volt a célunk, hogy a teljesség igénye nélkül, felkutassuk azokat az elméleti kérdéseket, amelyek megválaszolása elengedhetetlen a katonai stratégia elkészítéséhez.

A NEMZETI KATONAI STRATÉGIA ELKÉSZÍTÉSÉNEK ELMÉLETI HÁTTERE

A Magyar Hadtudományi Társaság 2017. május 30-án konferenciát szervezett „A Hadviselés generációi – Generációváltás a hadviselésben, és ezek kihívásai, hatásai a Magyar

³ Clausewitz, Carl von: A háborúról. II. kötet. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó 1962. p. 410.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Honvédségre” címmel.⁴ Elismerés illeti a szervezőket és a konferencia előadóit, mert felváltták a hadtudomány és a fegyveres küzdelem elméleti kérdéseinek geopolitikai, geostratégiai tartalmú vizsgálatát; a fegyveres küzdelem, ezen belül az összhaderőnemi katonai műveletek jellemzőinek vizsgálatát; a műveletek megvívása elméleti és gyakorlati kérdéseinek tisztázását; a jövő össz-haderőnemi katonai műveleteiben a nemzeti szerepvállalás lehetőségeinek elemzését; bemutatták a jelenleg meglévő korlátokat a katonai képességekben.

Különösen hasznos volt számunkra, hogy az előadók többsége gyakorlati példákkal igazolta előadásának mondanivalóját. Bizonyították, hogy a meglévő problémák ellenére, a szakemberek, a hadtudomány kutatói fontos feladatuknak tekintik a katonai műveletekben az összhaderőnemi feladat végrehajtás tartalmi és formai jellemzőinek vizsgálatát.

Ez a törekvés megegyezik Nagy Miklós Mihály korábban megfogalmazott ajánlásával:

„A mai magyar hadtudományt illetően legfőbb feladatunk, hogy szakítva előítéleteinkkel, végre kellő helyére tegyük a geopolitikai, geostratégiai elméleteket, a fegyveres küzdelem elméletét és gyakorlatát, hogy katonai gondolkodásunkban ezek segítségével újból érvényre juttassuk a hadtudomány helyes értelmezését, mint gondolatot.

Meg kell értenünk, hogy ennek hiányában a magyar politikai, katonai gondolkodás továbbra is képtelen lesz a modern, a jövő útjának tűnő indirekt hadászat elméletének és gyakorlatának megértésére, az oktatásban történő meghonosítására.

Ha pedig ez nem történik meg, akkor a magyar hadtudomány tovább növeli lemaradását a modern (mind a nyugati, mind a keleti) elméletekkel szemben, és alkalmatlan lesz betölteni napjaink reágharculó feladatát; nem tud majd hatékonyan részt venni hazánk geopolitikai és geostratégiai vizsgálatában, a nemzeti biztonsági- és katonai stratégia új változata kidolgozásának elősegítésében.”⁵ Úgy gondoljuk, a szerző javaslata ma is időszerű.

A nemzeti katonai stratégia új változata kidolgozásához nem kerülhet meg a tágabb (Európai Unió, NATO) és a szűkebb (Magyarország) térség geopolitikai és geostratégiai elemzése, valamint az abból levont következtetés. Az elemzéshez – a fellelhető szakirodalomból – csupán hármat ajánlunk az Olvasó figyelmébe.⁶ A folyóirat terjedelmi korlátai miatt, csak Resperger István legfontosabb megállapításait ismertetjük.

A következő megállapításokat tette:

⁴ <http://www.mht.eu/?page=rendezvenyek> 2017. 09.01.

⁵ Nagy Miklós Mihály: Geopolitika és hadtudomány.

http://epa.oszk.hu/00700/00775/00007/1999_07_01.html 2017. 09. 01.

⁶ Global Trends 2030: Alternative Worlds a publication of the National Intelligence Council. by The National Intelligence Council Create Space Independent Publishing Platform, 2012 ISBN 978-1-929667-21-5 p. 166.

Nemzeti Energiastratégia 2030. 1. melléklet a 77/2011. (X. 14.) OGY határozathoz. In. Magyar Közlöny 2011. évi 119. szám pp 30210 – 30359.

Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. In: Felderítő Szemle, 2013. XII. évfolyam 3. szám pp. 5-36.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

1. A katonai fenyegetés megítélése esetén figyelembe kell vennünk az állami, politikai akarat meglétét, és értékelnünk kell ezek katonai vonatkozásait a képesség területén. Tehát szándék- és katonai képességelemzést kell készítenünk környezetünkről, áttekintve mindazokat a lehetséges veszélyeket, amelyek hazánkra hatással lehetnek.
2. A katonai természetű veszélyeztetésről akkor beszélhetünk, ha a válsághelyzet megoldására tett politikai, diplomáciai, gazdasági és egyéb lépések nem járnak eredménnyel, a felek között a viszony tovább romlik, ami katonai természetű nyomásgyakorlás, erődemonstráció, provokációk, csapatösszevonások és határsértések, végső esetben a támadás formájában nyilvánul meg. A honvédelemmel kapcsolatos nemzeti érdek az államot fegyveres erőszakkal fenyegető veszélyek és kockázatok összefüggésében körvonalazható.
3. A XXI. század kihívásai: a demográfiai robbanás és következményei; az energiahordozók kimerülése; az élelem és az ivóvíz hiánya; a migráció és kockázatai; etnikai és vallási ellentétek; a tömegpusztító fegyverek elterjedése; szervezett bűnözés és a terrorizmus; kábítószer kereskedelem; fegyveres konfliktusok, háborúk.

A szerző, tanulmányának befejezésekor hazánk biztonságára vonatkozó értékeléseket tett, a tőle megszokott alaposággal, mátrixok készítésével. Továbbá javasolta, mely esetekben célszerű a fegyveres erők alkalmazása az ország biztonságának szavatolása érdekében, az elkészített mátrixok tartalmának tükrében.⁷

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének szintjén hasonló elemzés olvasható Varga Gergely tanulmányában. Természetesen a hazai katonai stratégia készítőinek ismerniük kell, a Szövetséget foglalkoztató stratégiai szintű kérdéseket is, hiszen annak tagja vagyunk. Ezeket a szerző a következőkben fogalmazta meg: „*a tagállamok biztonságérzetének változása; a politikai és védelmi dimenziók arányainak változása; az euro-atlanti térség két „pillére” közötti tehermegosztás; a Szövetség működésének földrajzi fókuszából fakadó sajátosságok; az európai védelmi önállóságban rejlő lehetőségek és annak akadályai.*”⁸ Varga Gergely megállapította, hogy a tagállamoknak ezekre a stratégiai szintű kérdésekre nincs egységes válaszuk, mert újabb kérdések fogalmazódnak meg a geopolitikai, geostratégiai tartalmú elemzés során: „*Oroszország, vagy az „új típusú kihívások” (terrorizmus) és a válságok jelentik-e a legfontosabb fenyegetést a NATO számára? Jelenleg mi lenne a szükséges egyensúly a politikai (párbeszéd, partnerség) és a katonai dimenzió (elrettetés, védelem) között? Az észak-atlanti térségre (és a területvédelemre), vagy a térségen kívüli kihívásokra és a válságkezelésre kell-e helyezni a hangsúlyt? Fennmarad-e az Egyesült Államok elkötelezettsége a NATO iránt, és az európai szövetségesek képesek-*

⁷ U.o.

⁸ Varga Gergely: A NATO öt stratégiai alapkérdése. In: Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Nézőpontok 2017/3. pp. 1-10.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

*e, hajlandók-e növelni hozzájárulásukat a közös védelemi képességek biztosításához? Szükséges és lehetséges-e Európa stratégiai autonómiáját ez Európai Unióra alapozva kialakítani, és ez mennyiben gyengítene a NATO-t?*⁹

Egyetértünk a szerzővel, amikor kijelenti: ezek a kérdések már 1998-ban megfogalmazódtak, ha nem is szó szerint, az akkori amerikai külügyminiszter Madeleine Albright által.¹⁰ Véleményünk szerint az említett tanulmányok hasznos információkkal szolgálhat az új katonai stratégia kidolgozóinak és a téma iránt érdeklődő Olvasóknak.

Még egy véleményt idézünk a stratégiai vizsgálattal és készítésével kapcsolatban: *Bessenyei Lajos*, egyetemi tanár véleménye szerint a stratégiai szintű vizsgálatok végrehajtásakor a következő kérdésekre célszerű a választ megadni: *mi van most* (helyzetkép, a diagnosztika tudománya)? *Mi várható* (a prognosztika tudománya)? *Mit szeretnénk* (választható lehetőségek)? *Mi legyen* (döntés a körülmények és a források alapján)?¹¹ A professzor szerint a vizsgálat során valamennyi kérdésre meg kell adni a választ, egyik sem hagyható ki a folyamatból, ha helyes döntést szeretnénk hozni. Úgy gondoljuk, hogy Bessenyei professzor javaslata érvényes a fegyveres erővel kapcsolatos kutatások módszerére is.

A geopolitikai és geopolitikai elemzést követően el kell fogadnunk Clausewitz megállapítását a fegyveres küzdelem témakörében: *„... minden elmélet első feladata, hogy rendbe szedje az összekavart, összekuszált fogalmakat és képzeteket. Csak akkor érthetünk meg valamit könnyen és világosan, ha egyetértünk az elnevezésekben és fogalmakban.”*¹² Más szóval, amikor a fegyveres erő lehetséges feladatairól, képességeiről, szervezetéről és annak műveleteiről beszélünk, tisztázni kell az elnevezések és fogalmak tartalmát. Nézzünk néhány példát:

A katonai műveletek milyenségét, illetve minőségét az azokat végrehajtó katonai erő, szervezeti, humán, technikai és technológiai jellemzőin alapuló – klasszikus és funkcionális – katonai képességei határozzák meg.

A katonai képességek, a hadseregek létrejöttének pillanatától létrehozott, illetve kialakított olyan adottságok, amelyek minden történelmi korban – természetesen a társadalom történelmi fejlődésének adott szintjén – érvényesültek. A klasszikus katonai képességek tehát, állandó tudományelméleti és műveleti kategóriák.

A klasszikus katonai képességek közé soroljuk: bevethetőséget; mobilitást; hatékony harci és harci támogató képességet; a csapatok és az infrastruktúra túlélőképességét; korszerű vezetési, irányítási és információs rendszert; fenntarthatóságot és a korszerű logisztikát.

⁹ U.o.

¹⁰ Hunter, Robert E.: The Three Ds – And a Fourth. In: The European Security and Defense Policy: NATO's Companion – or Competitor? RAND Corporation, Washington D.C., 2002, pp.33-44.

¹¹ Bessenyei Lajos: A stratégia. Előadás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem vezérkari tanfolyama hallgatóinak. Budapest, 2002.

¹² Clausewitz, Carl von: A háborúról. I. kötet. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1961. p. 119.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A funkcionális katonai képességek, tartalmukban és megvalósulási formájuk tekintetében nem állandó tudományelméleti és műveleti kategóriák.

A funkcionális katonai képességek közé soroljuk: a szakharcban megjelenő képességeket, mint a csapatnemek, fegyvernemek és a szakcsapatok harcászata. Továbbá az összefegyvernemi-, a haderőnemi- és az összhaderőnemi műveletben megjelenő képességeket.

A hadművészet, a szárazföldön, a tengeren, a légtérben és a légi-kozmikus térségben folyó fegyveres küzdelem előkészítésének, megvívásának és harci-, harci kiszolgáló-, valamint harci kiszolgáló támogatásának tudományos elmélete és gyakorlata.

A hadászat, a fegyveres küzdelem egészének jelenségeire, és törvényszerűségeire vonatkozó, tudományosan megalapozott ismereteknek rendszere, elmélete és gyakorlata. Hadászati szinten a fegyveres erők bevetése és műveleti alkalmazása, valamint ennek megtervezése történik, egy átfogó politikai keretben, egyéb – nem katonai – erőforrásokkal és kezdeményezésekkel összehangoltan, a nemzeti és/vagy szövetségi stratégia célkitűzései elérése érdekében.

A hadműveleti művészet, a haderőnemek seregtesteinek közös vagy a seregtestek önálló hadműveleteink előkészítésével, és lefolytatásával kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdésekkel foglalkozik. A hadműveleti művészet kutatási területének központi eleme a sereg-testek alkalmazásának elmélete és gyakorlata. A hadműveleti művészet összekötő kapocs a hadászat és a harcászat között. A hadászat által meghatározott feladatokat teljesíti, valamint irányt mutat a harcászat számára.

A hadműveleti szinten, a műveletekben érintett erők hosszabb időtartamú, egyidejű vagy egymás után következő hadműveleti – esetenként hadászati – célok megvalósítására irányuló tevékenységeinek megtervezése, megszervezése és végrehajtása történik, egy, a műveletre kijelölt terület igénybevételével, illetve felhasználásával.

A harcászat, a harcnak, mint a fegyveres küzdelem egy részének jellegét, lényegét tanulmányozza. A harcászatnak két fő részterülete van, az általános harcászat és a fegyvernemek harcászata.

Az általános harcászat, tartalmát tekintve a kategória minden fegyvernemre általánosan vonatkozó tételeit kutatja, elemzi és fejleszti, míg *a fegyvernemek harcászata* a fegyvernemek és szakcsapatok alegységeinek, egységeinek, és magasabb egységeinek harctevékenységi módjait kutatja, elemzi, tanulmányozza, értékeli. A harcászati szint a fegyveres tevékenységek végrehajtói szintje, amely a küszöbön álló harctevékenységeknek a végrehajtó katonai szervezetek szintjén történő megtervezéséből, megszervezéséből, illetve a folyamatban levő harctevékenység harci erőkkel, harci támogató erőkkel, harci kiszolgáló támogató erőkkel való közvetlen végrehajtásából áll, a hadműveleti célkitűzések teljesítése érdekében.

A hadviselés módja általánosan, a háborús, és a nem háborús katonai művelet katonai-technikai jellemzője, a hadművészet elméletének és gyakorlatának alapvető fejezete, valójában a fegyveres erő alkalmazási formáinak és módszereinek összessége, melynek milyensége és minősége döntően függ, a megvalósulását befolyásoló különböző tényezőktől.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A hadviselés módjai: mozgás centrikus, anyag centrikus és gerilla. *Formái:* nukleáris, hagyományos és nem hagyományos. *Fajtái:* premodern, modern és posztmodern. *Jellege:* megsemmisítő (direkt) és kifárasztó (indirekt). *Jellemzői:* hálózatalapú, hatásalapú, aszimmetrikus, hibrid, digitalizált és infokommunikációs stb.¹³

A fogalmak vizsgálatakor szólni kell a *hadikultúráról* is. A szakirodalomban fellelhető adatok szerint a hadi kultúrának szociológiai és történelmi megjelenési formái is vannak. Az elemzést azonban elsősorban a katonai kérdések köré célszerű csoportosítani.

Forgács Balázs doktori értekezésében tudományos igénygel vizsgálja a hadikultúra és a hadtudomány, valamint a hadviselés módjai közötti kapcsolatokat, felhasználva a külföldi és a hazai szakirodalomban megjelent eredményeket. A Nemzeti Katonai Stratégia készítőinek jól hasznosítható információkat adva. A teljesség igénye nélkül¹⁴ néhány megállapítás a Szerzőtől: Különös figyelmet kell fordítani a hadikultúra és a hadtudomány között meglévő összefüggésekre, mert ez a viszony tartalmazza az állami- és kormányzati vezetés célkitűzéseit, és a fegyveres erők lehetséges feladatait, alkalmazása közötti összefüggéseket.

A külföldi és a hazai szakirodalom szinte teljesen azonosan határozza meg a hadikultúra fogalmát.

Míg Yitzhak Klein a kultúra oldaláról, addig Kovács Jenő és Forgács Balázs a hadtudomány oldaláról közelítették meg a problémát és azonos következtetésre jutottak.¹⁵

Az idézett szerzők által használt azonos és állandó jegyek a következők a hadikultúra tükrében: az állami politika és a háború kapcsolata, a hadászatról, a fegyveres küzdelemről alkotott nézetek összessége – figyelemmel a történelmi tapasztalatokra, a katonai intézmény haderőtervező tevékenysége, a hadászati elgondolás tervezésének folyamata.

Másképpen szólva, Kovács Jenő és Forgács Balázs értelmezésében a hadikultúra megmutatja, hogy az adott társadalom miként viszonyul országára hadügyéhez, és ennek folyamánaként az is kitapintható, hogy a fegyveres erő állománya miként viszonyul a háborúhoz, a fegyveres küzdelem formáihoz és módjaihoz; milyen képességekkel tudja azokat sikeresen végrehajtani.¹⁶

¹³ A vizsgált téma más megközelítéséhez ajánljuk az Olvasó figyelmébe Resperger István összehasonlító táblázatát. Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. In: Honvédségi Szemle, 2017. 145. évfolyam, 1. szám, pp. 24-43.

¹⁴ Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban). PhD értekezés 2009. p. 174. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Egyetemi Központi Könyvtár Budapest.

¹⁵ Klein, Yitzhak: A Theory of Strategic Culture. *Comparativ Strategy, An International Journal*, 1991. Vol. 10. No. 1. January – March pp. 3-23.

Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégiája (komplex kutatási téma) II. rész. – Országos Kiemelékű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest 1995. pp. 17-18.

Forgács Balázs: Háború és hadikultúrák. In: Új Honvédségi Szemle, 2002. 56. évf. 10. szám. pp. 130-140.

¹⁶ Forgács Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája I. In: Hadtudományi Szemle, 2009. 2. évfolyam 2. szám pp. 1-9.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy a fegyveres erőnek milyen feladatai lehetnek, és milyen jellemzőkkel kell rendelkeznie. A vizsgálathoz a szakirodalomból két írásművet használtunk fel.¹⁷

Mindkét írásmű hasznos információt adhat az Olvasónak, melyeknek lényege a következőkben foglalható össze. Ugyanakkor megjegyezzük, hogy az új katonai stratégia kidolgozói az idézett művek ajánlásait nem vehetik át kritika nélkül. Szükség van a hazai körülmények és jellemzők (geopolitikai és geostratégiai érdekek, értékek) figyelembevételére.

A fegyveres erőnek képesnek kell lennie az ország védelmére, együttműködve más szervezetekkel és a polgári lakossággal, önállóan és a Szövetség erőivel. Az együttműködés minden esetben feleljen meg az együttes tevékenység (interoperabilitás) követelményének is.

A fegyveres erő teljes mértékben érvényesítse az ország érdekeit és védje meg annak értékeit. Az érdekek és értékek védelme – végső esetben – fegyveres harccal történik, amely megvívásának formái és módjai vannak. Ez a katonai szakma tartalma, amelyet meg kell tanulni mind elméletben, mind gyakorlatban. Ennek megfelelően kell kialakítani a fegyveres erő képességeit. Ezek a képességek kényszerítsék a szembenálló felet, hogy lemondjon szándékáról. Továbbá harmonizáljanak a Szövetség képességeivel.

A fegyveres erő legyen képes több nemzeti, összhaderőnemi katonai műveletekben eredményesen végrehajtani feladatait a hadviselés valamennyi módjában és formájában.

Ezen képességek kialakításához, megfelelő szinten tartásához az egész társadalom anyagi, pénzügyi, erkölcsi támogatása, a katonai szolgálat szükségességének elfogadása kell.

Másképpen, a társadalom elfogadja a fegyveres erő létét, működésének szükségességét, ennek érdekében biztosítja a szükséges forrásokat. A kapcsolat a jellemzőiről írt *Samuel P. Huntington* az ismert könyvében, amelyből álljon itt egy idézet a katonákról. „A katonáknak, a rend védelmezőinek nagy a felelőssége. A legnagyobb szolgálat, amit tehetnek az, hogy hűek maradnak önmagukhoz, s katonás csöndben, bátran szolgálnak. Ha megtagadják a katonaszellemet, először önmagukat, végső soron a nemzetet semmisítik meg.”¹⁸

A fegyveres erő a feladatát a polgári lakossággal civil-katonai együttműködés keretében tudja teljesíteni. Ennek az együttműködésnek minden körülmények között működnie kell.

Ha elfogadjuk Resperger István elemzését és a következtetéseit, akkor a fegyveres erő készenlétének, felkészültségének folyamatosnak kell lennie. Ez a képesség feltételezi a

¹⁷ Kaldor, Mary Henrietta: *New and old wars: organized violence in a global era*. Cambridge Polity Press. 2012. ISBN 9780745655635 p. 231. THE ARMY VISION Strategic Advantage in a Complex World. https://www.army.mil/e2/rv5_downloads/info/references/the_army_vision.pdf 2017. 09. 01.

¹⁸ Huntington, Samuel P.: *A katona és az állam*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1994. p. 453.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

szakmai felkészültséget, a technikai eszközök meglétét és azok korszerűségét. Az állomány kiképzettségét, az oktatás magas színvonalát elméleti és gyakorlati szinten egyaránt.

A felkészítés és kiképzés időszakában – a feladatokra történő képességek megszerzése érdekében – célszerű feldolgozni mind a hazai, mind a külföldi katonai műveletekben megszerzett tapasztalatokat. Ennek alapján a fegyveres erő folyamatosan legyen képes a megújulásra elméleti és gyakorlati ismeretekben egyaránt, a hadtudomány és más tudományok eredményeinek felhasználásával.

A fegyveres erő legyen képes az együttes tevékenységre a hazai és külföldi (Szövetséges) szervezetekkel. A lehetőségekhez mérten a fegyveres erő legyen képes expedíciós (missziós) feladatok végrehajtására, technikai eszközei felhasználásával.

Ehhez az állománynak és a parancsnokoknak háborús, harci képességekkel, expedíciós tapasztalatokkal kell rendelkezniük, beleértve a bizalmat, a kompetenciát és a kritikus gondolkodás képességét, hogy reagáljanak a váratlan helyzetekre szigorú és bonyolult körülmények között. Ez alatt értjük az infokommunikációs és hibrid körülményeket, mint a katonai műveletek lehetséges formáit.

A fegyveres erő a lehető legrövidebb időn belül legyen képes elérni a teljes készenlétet a feladat végrehajtásához mind személyi, mind technikai és az anyagi készletek szempontjából. Ennek megfelelően célszerű a dandárok harccsoportjait gyakoroltatni már békeidőben is. Ezzel biztosítható, hogy a fegyveres erő képes lesz a váratlanul jelentkező és más jellegű feladatok végrehajtására.

A fegyveres erő állományán belül ki kell alakítani a hivatásos-, szerződéses-, önkéntes műveleti tartalékos- és a tartalékos létszám egyensúlyát, a jelenlegi és a várható feladatok tükrében.

A fegyveres erő felkészítéséről Csiki Tamás és Etl Alex a következőket írják, néhány hete megjelent tanulmányukban: *„Egy ország fegyveres erőinek valódi értékét azok cselekvőképessége – készenlétben állása, telepíthetősége, elrettentő, reagáló, védelmi és támadó képessége – határozza meg. Ezt a védelemre fordított megfelelő erőforrások, a modern haditechnikai eszközök beszerzése, az eszközöket eredményesen alkalmazni képes műveleti elvek és gyakorlati szabályok (doktrínák) mellett, a megfelelően kiképzett, az eszközöket hatékonyan használó, a szövetséges erőkkel együttműködni képes személyi állomány biztosíthatja.*

A hadgyakorlatok célja a korábbi évekhez képest a haderőnemek és fegyvernemek közti együttműködési képesség erősítésén túl minden esetben kiegészült azzal, hogy a nemzeti és többnemzeti kötelékek képesek legyenek stratégiai távolságban is települni a NATO-n belül – konkrétan a keleti tagállamok területére.”¹⁹

¹⁹ Csiki Tamás – Etl Alex: Meglátni a láthatatlant: hadgyakorlatok kutatói szemmel. http://www.honvedelem.hu/cikk/64793_meglatni_a_lathatatlant_hadgyakorlatok_kutato_i_szemmel 2017. 09. 01.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A hadviselés tartalma a jövőben magába foglal minden olyan eszközt, anyagot, elméletet és módszert vagy ezek kombinációját, melyet egy adott fél használ a másik fél ellenében annak érdekében, hogy arra valamilyen hatást gyakoroljon tekintet nélkül a földrajzi határokra.

Az utóbbi évek katonai műveleteinek tapasztalatait összegezve megállapítható, hogy szigorodnak a személyi, anyagi, logisztikai, kiképzési, felkészítési követelmények a parancsnokokkal, az alegységekkel és a katonákkal szemben. A műveleti területen létszámában kevesebb, de jó képességekkel rendelkező katona a művelet megvívásának fő eleme marad. Ugyanakkor elengedhetetlen követelmény, hogy a harcolók mellett a harctámogató és a harci kiszolgáló támogató erők is felkészültek legyenek a katonai műveletek végrehajtásának teljes időtartama alatt.

A jövő fegyveres küzdelmeiben részt vehetnek hagyományos hadseregek, specializált terroristaelenes egységek, hibrid katonai formációk, magánhadseregek, nemzetközi szervezetek és más szereplők. A terroristatámadások átalakulhatnak klasszikus gerilla hadviseléssé, majd később eszkalálódhatnak hagyományos háborús konfliktussá. A folyamatos és az eseti fegyveres konfliktusok „elkenődnek” térben és időben, a szimmetrikus és aszimmetrikus harctevékenységi formák jelen vannak szinte valamennyi harci dimenzióban. A jövő haderőstruktúráinak egyre inkább moduláris típusúvá kell válniuk, hogy képesek legyenek rövid idő alatt gyorsreagálású, feladatorientált, alkalmi harccsoportokat létrehozni. Ebben az egyik legnehezebb feladat a hadműveleti sokoldalúság és a szervezeti stabilitás összehangolása.²⁰

A szerzők nem vizsgálták a technikai fejlesztés és a katonai költségvetés kérdését, de tudják, hogy a nemzeti katonai stratégia készítésének ez fontos területe.

BEFEJEZÉS

A bevezetőben említett konferencia előadásait meghallgatva kijelenthetjük, hogy a régi (hagyományos) és az új hadviselési formák, módok együtt lesznek jelen a katonai műveletekben. Valószínű, hogy mind gyakrabban kerül sor aszimmetrikus és hibrid műveleti formák alkalmazására a világ bármelyik térségében.

A magyar hadtudomány kutatóinak legfontosabb feladata volt és marad a jövőben is a háború, a fegyveres küzdelem elméletének és gyakorlatának a kutatása, a geopolitika és a geostratégia eredményeinek tükrében. Kutatási eredményeikkel járuljanak hozzá a nemzeti katonai stratégia elkészítéséhez. Továbbra is szerezzenek érvényt a hadtudomány, a háború és a fegyveres küzdelem helyes értelmezésének mind formai, mind tartalmi szempontból. Napjaink katonai konfliktusait, műveleteit elemezve tegyék közérthetővé a direkt és az indirekt hadászat elméletét és gyakorlatát.

²⁰ Bővebben: Szenes Zoltán: Katonai kihívások a 21. század elején. In: Hadtudomány, 2005. XV. évfolyam 4. szám pp. 1-4.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Szenes Zoltán a következőket írta korábbi tanulmányában: „*ma a modern haderőket mindenütt a világon a korszerű tudomány és technológia alkalmazása jellemzi. Bár a háború társadalmi jelenség, a hadviselés mindig a katona és a fegyver (technológia) közös vállalkozása marad. Ma különösen az NBIC (a nanotechnológia, biotechnológia, információs technológia és a kognitív tudományok) fejlődése hat az emberi-társadalmi fejlődésre, így a haderők alkalmazására, a fegyver-rendszerek, a vezetés-irányítás és kiképzés változására is. A modern harceszközök teljes körűen tartalmazzák és alkalmazzák a korszerű tudomány és technológia elérhető vívmányait.*”²¹ Ez az idézet is igazolja, hogy a fegyveres küzdelem megvívásakor folyamatosan új módszerek és formák jelennek meg. Ugyanakkor a fegyveres erő továbbra is a háború, a fegyveres küzdelem megvívásának alapvető eleme volt és maradt. Ez a hadtudományi kutatások alapja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A Kormány 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról. <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk12175.pdf> 2017. 09. 01.
2. Clausewitz, Carl von: A háborúról. I-II. kötet. Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1961-1962.
3. Csiki Tamás – Etl Alex: Meglátni a láthatatlant: hadgyakorlatok kutatói szemmel.
4. http://www.honvedelem.hu/cikk/64793_meglatni_a_lathatatlant_hadgyakorlatok_kutato_i_szemmel 2017. 09. 01.
5. Forgács Balázs: A hadikultúra fogalmának historiográfiája I. In: Hadtudományi Szemle, 2009. 2. évfolyam 2. szám pp. 1-9.
6. Forgács Balázs: Háború és hadikultúrák. In: Új Honvédségi Szemle, 2002. 56. évf. 10. szám. pp. 130-140.
7. Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban). PhD értekezés 2009. p. 174. Nemzeti Közszerkesztési Egyetem, Egyetemi Központi Könyvtár Budapest.
8. Global Trends 2030: Alternative Worlds a publication of the National Intelligence Council. by The National Intelligence Council Create Space Independent Publishing Platform, 2012 ISBN 978-1-929667-21-5 pp. 166.
9. https://www.army.mil/e2/rv5_downloads/info/references/the_army_vision.pdf 2017. 09. 01.
10. Hunter, Robert E. : The Three Ds – And a Fourth. In: The European Security and Defense Policy: NATO's Companion – or Competitor? RAND Corporation, Washington D.C., 2002, pp. 33-44.
11. Huntington, Samuel P.: A katona és az állam. Budapest: Zrínyi Kiadó, 1994.
12. Kaldor, Mary Henrietta: New and old wars: organized violence in a global era. Cambridge: Polity Press. 2012. ISBN 9780745655635 p. 231.
13. Klein, Yitzhak: A Theory of Strategic Culture. Comparativ Strategy, An International Journal, Vo. 10. No. 1. January – March 1991. p. 3-23.

²¹ Szenes Zoltán: Velünk élő tudomány. In: Honvédségi Szemle, 2013. 141. évfolyam 6. szám pp. 3-6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

14. Kovács Jenő: Magyarország katonai stratégiája (komplex kutatási téma) II. rész. – Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások, Budapest 1995.
15. Nagy Miklós Mihály: Geopolitika és hadtudomány.
16. http://epa.oszk.hu/00700/00775/00007/1999_07_01.html 2017. 09. 01.
17. Nemzeti Energiastratégia 2030. 1. melléklet a 77/2011. (X. 14.) OGY határozathoz. Magyar Közlöny 2011. évi 119. szám pp. 30210–30359.
18. Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. In: Honvédségi Szemle. 2017. 145. évfolyam 1. szám, pp. 24-43.
19. Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. In: Felderítő Szemle 2013. XII. évfolyam 3. szám pp. 5-36.
20. Szenes Zoltán: Katonai kihívások a 21. század elején. In: Hadtudomány, 2005. XV. évfolyam 4. szám 1-4.
21. Szenes Zoltán: Velünk élő tudomány. In: Honvédségi Szemle, 2013. 141. évfolyam 6. szám pp. 3-6.
22. THE ARMY VISION Strategic Advantage in a Complex World.
23. Varga Gergely: A NATO öt stratégiai alapkérdése. Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Nézőpontok 2017/3. szám pp. 1-10.